

27.12.2022

Група 34

Мегей А.В.

Історія України

Урок № 9-10

Тема уроку: **УКРАЇНА В ПЕРІОД ЗАГОСТРЕННЯ КРИЗИ РАДЯНСЬКОЇ СИСТЕМИ (1965-1985 рр.)**

Хід уроку:

1. Перегляньте відео: <https://www.youtube.com/watch?v=f1H5tP4Oh-s>

2. Опрацюйте конспект уроку:

Загальна характеристика періоду:

- поворот від лібералізації до **консерватизму** в усіх сферах життя;
- відмова від критики культу особи;
- зростання корупції, хабарництва, **бюрократизму (засиллю чиновників)**;
- «застій»;
- всевладдя «**номенклатури**»;
- **неосталінізм**.

Консерватизм – прихильність традиційним цінностям, стабільності, несприйняття радикальних реформ та перетворень.

«**Застій**» - період правління Л.Брежнєва (1964 – 1982 рр.), який характеризувався політикою, що заперечувала будь-які спроби оновлення суспільства, консервувала існуючий режим, наслідком чого стало наростання кризи радянського ладу.

Номенклатура – панівна партійна еліта в СРСР, що цілком контролювала всі сфери життя суспільства.

Неосталінізм – часткова реанімація сталінської командно-адміністративної системи.

У жовтні 1964 р. першим секретарем (з 1966 р. генеральним секретарем) ЦК КПРС стає Л.Брежнєв.

1963 - 1972 рр. першим секретарем ЦК КПУ був П.Шелест

1972 – 1989 рр. першим секретарем ЦК КПУ був В.Щербицький

Комуністичну партію України в брежнєвський період очолювали два лідери, які обстоювали різні моделі розвитку республіки: **П. Шелест (1963—1972) - автономізаційну, В. Щербицький (1972—1989) - централістську**, тобто орієнтовану на центр (Москву).

СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ РОЗВИТОК

Після усунення Хрущова суть консервативного курсу нового керівництва визначається одним словом - **«стабілізація»**, яке стало своєрідним символом брежнєвської епохи.

Реформа голови Ради Міністрів СРСР О.Косигіна (косигінська економічна реформа)

Проголошення у **вересні 1965 р.** на пленумі ЦК КПРС економічної реформи. Суть нових підходів полягала у:

- розширенні **самостійності підприємств**, переведення їх на **госпрозрахунок**;

Госпрозрахунок (господарський розрахунок) – система економічних відносин, за якої підприємства одержують певну самостійність, відшкодовують витрати на виробництво продукції своїми доходами, розпоряджаються прибутком, матеріально стимулюють якісну працю робітників; поєднує централізоване керівництво з певною господарською самостійністю підприємств.

- посиленні прямих договірних зв'язків між підприємствами;
- встановленні економічно обґрунтованих цін;
- матеріальному стимулюванні трудових колективів залежно від результатів їхньої праці;

- оцінці діяльності підприємств такими «капіталістичними» показниками, як рентабельність і прибуток.

Економісти називали **восьму п'ятирічку «золотою»**, стверджуючи, що «період **1966-1970 рр.** був найкращим за останні 30 років.

Основне **протиріччя** реформи 1965 р. полягає в намаганні владних структур водночас інтенсифікувати два взаємовиключні процеси: **посилити централізм в економіці та задіяти ринкові економічні регулятори (рентабельність, прибуток тощо).**

Відновлення централізму, що розпочалося одразу ж після проголошення реформи, призвело до створення 40 союзних міністерств і відомств, які знову взяли під контроль 90% підприємств УРСР.

Наростаюча бюрократизація економіки, фактичне збереження авторитаризму в політиці, поява нового культу - «культу сірості» в управлінні державою призвели до появи і поглиблення кризових явищ у народному господарстві Радянського Союзу і України.

Командно-адміністративна система не змогла пристосуватися до вимог та змін, продиктованих НТР, що, поряд з іншими факторами, стало однією з головних причин затухаючого, диспропорційного економічного розвитку.

Після незначних позитивних результатів косигінської реформи в соціально-економічному житті СРСР та УРСР посилювалися негативні тенденції:

1. Наростаюче домінування зрівнялівки в оплаті праці.
2. Криза організації праці.
3. Висока інтенсивність використання матеріальних, людських та фінансових ресурсів України в межах загальносоюзного господарського комплексу.
4. **Деформована структура розміщення продуктивних сил (переважання промисловості групи «А»).**
5. Катастрофічна екологічна ситуація.
6. Значна зношеність основних виробничих фондів.
7. Хронічне відставання за принциповими економічними показниками. За період від 1960 р. до 1985 р. Україна за темпами зростання загального обсягу продукції промисловості посідала 13 місце в СРСР.
8. Уповільнення темпів зростання реальних доходів населення.
9. Збереження і поглиблення відставання від країн Заходу щодо рівня споживання на душу населення.
10. **Загострення житлової проблеми.**
11. Зниження рівня охорони здоров'я.
12. Несприятлива демографічна ситуація (зниження приросту населення).

СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНИЙ РОЗВИТОК

Курс на «стабілізацію», а надалі - **консервацію** існуючого режиму особливо посилювався після серпневого втручання СРСР у внутрішні справи **Чехословаччини 1968 р.**

Характерними рисами реалізації цього курсу були:

1. Підміна справжнього народовладдя формальним представництвом трудівників у радах, обмеження їхньої реальної влади.
2. Зростання масштабів бюрократичного апарату, узурпація значної частини законодавчих функцій виконавчою владою.
3. Зведення нанівець самостійності громадських організацій, їхнє фактичне одержавлення.
4. Перетворення КПРС на стрижень державної структури і зосередження у її руках усієї повноти влади.

1972 р. – запровадження обов'язкової середньої освіти.

КОНСТИТУЦІЯ УРСР 1978 р.

7 жовтня 1977 р. – прийняття нової Конституції СРСР.

20 квітня 1978 р. – прийняття нової Конституції УРСР.

Основні положення нової Конституції УРСР:

- УРСР – суверенна держава у добровільному союзі радянських республік;
  - **УРСР зберігає за собою право вільного виходу з СРСР (механізм реалізації цього права не обговорювався);**
  - в УРСР побудоване **«розвинуте соціалістичне суспільство»**, в якому створені могутні продуктивні сили, неухильно підвищується добробут і культура народу;
  - влада в УРСР належить народу, який здійснює її через народних депутатів;
  - **керівною і спрямовуючою силою радянського суспільства, ядром його політичної системи є КПРС (6 стаття);**
  - економіка УРСР є складовою частиною єдиного народногосподарського комплексу СРСР;
  - гарантія прав (на працю, житло, безкоштовну освіту, медицину тощо) і свобод (слова, зборів, віросповідання...).
- Конституція 1978 р. закріплювала підлегле становище УРСР, чимало її статей мали декларативний характер і не відповідали реаліям суспільного життя.

3. Виконайте самостійну роботу:

1 питання

Що стало наслідком підписання СРСР угоди, уривок з якої процитовано:

«...Держави-учасниці поважатимуть права людини та основні свободи, включаючи свободу думки, совісті, релігії та переконань, для всіх, незалежно від раси, статі, мови та релігії...»?

А завершення «хрущовської відлиги»

Б зародження Народного руху України

В створення Української Гельсінської групи

Г початок «косигінської реформи»

2 питання

Яка особливість економічного розвитку України 1970 — початку 1980-х рр. підтверджується поданими нижче даними?

«У республіці, на яку припадало 2,6% території СРСР, було побудовано майже 40% атомних енергоблоків, продукувалося близько 40% усієї радянської сталі, 34% вугілля, 51% чавуну. ...частка промисловості, що працювала на споживчий ринок, становила 29%, а в розвинутих країнах цей показник сягав 50–60%...»

А посилення економічної самостійності

Б деформованість структури економіки

В зростання конкурентоспроможності продукції

Г зниження матеріало- та енергомісткості виробництва

3 питання

У якому році В. Щербицький став Першим секретарем ЦК КПУ?

А 1965 р.

Б 1972 р.

В 1976 р.

Г 1982 р.

4 питання

Яке визначення відповідає поняттю «номенклатура»?

А узагальнююча назва посадовців різних рівнів, що є ланками командно-адміністративної системи

Б система, за якої функціонують і ведуть боротьбу за владу партії різної політичної орієнтації

В політика розміщення промислових об'єктів без урахування наявної сировинної бази, трудових ресурсів тощо

Г система управління, за якої частина функцій центральної влади переходить до місцевих органів самоврядування

5 питання

Установіть послідовність суспільно-політичних подій 1950–1970-х років.

А Виступ на XX з'їзді КПРС М. Хрущова з доповіддю «Про культ особи та його наслідки».

Б Поява праці І. Дзюби «Інтернаціоналізм чи русифікація?»

В Утворення Української громадської групи сприяння виконанню Гельсінських угод.

Г Суд у Львові над членами Української робітничо-селянської спілки –

Л. Лук'яненком, І. Кандибою та іншими

6 питання

Прочитайте уривок зі спогадів режисера Ю. Ілленка та дайте відповідь на запитання.

«Увечері 4 вересня 1965 року у кінотеатрі «Україна» зібралася вся еліта Києва. Фільм був розкручений... тому його й використали організатори акції протесту. ...Із зали піднімається _____ з букетом. Говорить теплі слова, вручає квіти, раптом повертається і звертається до зали: «Почалися арешти, повторюється 37-й рік...» ...Вскакує _____ і кричить українською крізь гул запущеної чекістами сирени: «Хто проти тиранії – встаньте!»

Прізвища яких громадських діячів пропущено в уривку?

АІ. Дзюба, В.Стус

БВ. Стус, Л. Лук'яненко

ВЛ. Лук'яненко, В. Чорновіл

ГВ. Чорновіл, М. Руденко

Домашнє завдання:

1. Опрацювати конспект
2. Виконайте самостійну роботу

Виконані завдання відправте мені на електронну пошту anastasiamegei@ukr.net. У темі листа вказати номер групи, назву навчальної дисципліни, номер уроку, ПІБ.